

«Eu nu vez be la chasa, eu vez il cumün»

Chasper Cadonau da Ramosch, l'architect chi svaglia ün nouv pensar

El nun ha il böt da s-chaffir monumaints, da's far ün nom cun creaziuns unicass. El vuol fabricar chasas chi s'unischan culla cuntrada – opticamaing, ma eir quai chi riguarda la tscherna dal material. Plü ecologic pussibel, quai es seis credo. Seis success til dà radschun.

MYRTA FASSER

Cha seis manster til plasha, nu sto el dir. Quai as bada, quai as vezza. Cur cha Chasper Cadonau quinta da sia lavur e da sia filosofia quai chi pertocca l'architettura e'l fabricar ecologicamaing, lura as vezza cuntantezza. El fabrica chasas da minergia e sta bun per ün viver plü ecologic; cun plaina persvasiun. «Nus stuvain cumanzar ad ir ün'otra via. Nos pensar as sto müdar», disch Cadonau. El es da l'avis cha quai chi's possa prodüer o cumprar illa regiun, as stuvess eir retrar illa regiun. «I nu fa ingün sen da charrar plattas da crap da l'India tras tuot il muond, d'impestar la natüra e sustgnair amo cundiziuns da lavur ingüstas in pajais dal terz muond, schi dà plattas da crap eir pro nus», disch

L'architect da Ramosch

Chasper Cadonau (35) es creschü sü a Ramosch. Dal 1996 fin 1999 ha el fat il giarsunadi da disegnadur a San Murzellan e lavurà in seguit trais ons sco disegnadur in ün büro d'architettura a Scuol. Dal 2002 ha el cumanzà il stüdi d'architettura (quatter ons) a la Fachhochschule für Technik und Architektur Luzern. Dal 2004 ha el fundà il Büro d'architettura Cadonau a Ramosch, fat dal 2008 la scolaziun sco «Minergie-Fachpartner e dal 2009 sco expert GEAK (Gebäudeenergieausweis der Kantone). Chasper Cadonau viva cun sia duonna e duos uffants a Damal (Vnuost), es ün chatschader paschiunà e gioda seis temp liber gugent illas muntognas. (mf)

Chasper Cadonau. El discorra dad «energia grischa». Quai es tuot l'energia chi vain dovrada per prodüer ün prodot e til transportar al lö giavüschà. Energia grischa giouva üna rolla illa tematica da minergia. Pro chasas da minergia nu vaja hoz be plü per fabricar üna chasa chi douvra uschè pac'energia sco pussibel, dimpersè eir per l'aspet da l'energia grischa. «Ma fin cha quist pensar fa scoula düra amo ün pèr ons, i vuol glied chi viva avant quel pensar, chi va ouravant cun ün bun exaimpel».

Il fabricar i'l sang

Avant tschinch ons ha Chasper Cadonau cumanzà a's specialisar sül fabricar chasas da minergia. Alch nouv in Engiadina, el ha fat prüms pass sün ün nouv territori. L'interess da la glied e las incumbenzas d'eiran maigras. Ma esser innovativ e ris-char alch til es gnü miss in chüna, precis sco'l fabricar. Ils Denoths, la famiglia da sia mamma, han fabrichà sü ün imperi cun plüssas impraisas da fabrica e resgas in Engiadina'Ota e Bassa. Il pensar social ed innovativ ha Chasper Cadonau survgni eir da la vart da seis bap, dals Cadonaus.

Ch'el vuol üna jada fabricar chasas d'eira per Chasper Cadonau cler fingià da mattet. «Fabricar ed architettura am fascinaiva fingià adüna. I's vezza co cha alch crescha, i's vezza che chi s'ha fat», disch Cadonau. El es lura i la via da la pratcha ed ha il prüm imprais disegnadur da fabrica. «Davo ch'eu n'ha lavurà trais ons sco disegnadur n'haja badà cha quai nun es amo tuot. Eu vulaiva imprendar a progetar chasas ed eu vulaiva chapir daplü la filosofia dal fabricar».

Üna gronda responsabilità

Architettura nun ha per Chasper Cadonau dachefar cun fabricats straordinarics o specialmaing bels. «Quel aspet nu'm bastaiva mai. Sco architect hast üna gronda responsabilità pel cumün. Eu nu vez mai be la chasa, eu vez eir la cuntrada intuorn la chasa». Cha'l cliaint as chatta bain in sia chasa ed es cuntaint saja insè la lezcha principala d'ün architect, «ma vaira maing stuvess esser cuntaint tuot il cumün culla nouva chasa».

Chasper Cadonau ha sia lingia. Scha quella nu's cunfà cul pensar dal cliaint, lura è'l eir bun da dar ün dscherl al cliaint. Quai ha'l fat pro ün proget

Ün fabricat sto per Chasper Cadonau s'unir cul cumün e la cuntrada, «quai es la responsabilità ch'eu n'ha sco architect».

fotografia: Urs Homberger

plü grond ingio chi giaiva in prüma lingia per far raps e specular. Il cliaint haja il prüm guardà be tais aint per el e lura manià cha insè saja da predschar sch'inchün haja sia lingia e sta pro quella. «Sch'eu guard inavo süllas chasas ch'eu n'ha fabrichà in Engadina Bassa nu daja üna ingio ch'eu pens: be ch'ingün nu vegn a savair cha quai es üna chasa da Cadonau. Eu poss star davo mincha proget ch'eu n'ha fat». Ed els es persvas: «Uschè sco cha tü at vendast, survainst eir teis cliaints. Quels cliaints chi vegnan hoz pro mai van daperüna cun mia filosofia».

Avair la vista gronda

S-chaffir üna jada ün fabricat tuotafat special, ün monumaint cha tuots cumbinan güsta cul nom da l'architect. Il böt da mincha architect? «Sco architect n'haja üna lezcha plü gronda co da surgnir premis», disch Cadonau cun persvasiun, «eu n'ha üna lezcha sociala per noss cumüns». Chi detta architects chi hajan l'idea da stuvair far «art», sco ün artist chi fa purtrets.

«Ma la chasa sta immez cumün e tuots tilla ston verer, schi vöglian o na». Tenor Cadonau daja architects chi hajan il sentimaint per ün cumün e sia cuntrada, e da quels chi nun han quai, «a quels vaja lura plü pel premi chi survegnan forsa co per l'acceptanza da la glied chi abita in quel cumün».

Important saja d'avair la vista gronda, disch el. «Eu guard aint pel cumün e prouv da m'imaginar co cha la chasa as cunfà il meglder da tuot in quist cumün, sainza violar il purtret dal cumün». I'l stüdi d'architettura s'imprendra precis quai: disegnar üna chasa chi's cunfà cul rest dal cumün e culla cuntrada, quinta Cadonau. «Tü imprendast d'ir in ün cumün – ün lö ingio cha tü nun es amo mai stat – e da tour sü las impreschiuns, la cultura e'l möd co cha la glied viva là. Tü stoust tour sü quel cumün in teis cour e fabricar üna chasa chi's cunfà cun quai».

Üna chasa sainza s-chodamaint

Üna chasa nu's dess però cunfar be opticamaing culla cuntrada. Ella dess

s'unir eir illa tscherna dals materials culla regiun. Quel tema sta a cour a Cadonau. «Nus stuvain cumanzar a fabricar cun materials da la regiun, cun prodots da la Svizra. I nu maina nüglija da fabricar üna chasa chi prodüa ün pa damain CO² perquai ch'ella nun ha plü ingün s-chodamaint d'öla, ma per la paja han camius transportà tras il mez muond il lain pel fuond da stüva. Nus eschan amo massa pac efficiants, nus stuvain sbassar il consüm da l'energia grischa».

Avant desch ons nu vess Chasper Cadonau mai cret chi's fabrica hoz chasas chi nu douvran ingün'energia. Uossa es seis böt pel 2020 da fabricar chasas chi nun han ingün s-chodamaint, per ün ambiaint prüvà pissera l'energia solara cha la chasa prodüa. «Il svilup chi capita sün quist chomp es immens. Per mai esa bel d'esser üna part da quist svilup. Ed eu vez mia lezcha da güdar pro a svilupar quist möd da fabricar e quist pensar», s'allegra Chasper Cadonau.